

Да ли друштвене науке управљају „змајевим кочијама“

Зорица Мршевић *

„Ефекат змајеве кочије“ је метафора за све мање могућности људске цивилизације да управља јурећом машином огромне снаге, како Гиденс сликовито представља прогрес савременог друштва. И вештачка интелигенција је све важнији део „змајеве кочије“, те застрашујуће машинерије напретка. Њен концепт (на енглеском *artificial intelligence*, скраћеница AI), датира из 1946. године, иако се визија машина способних да „интелигентно“ обављају различите задатке везује за саме почетке развоја информатичких наука. Термин који је у данашњој употреби скован је у педесетим, али је све до деведесетих, када су се истраживања у тој области интензивирала, вештачка интелигенција била присутна углавном као елемент заплета у научнофантастичној литератури и филмовима.

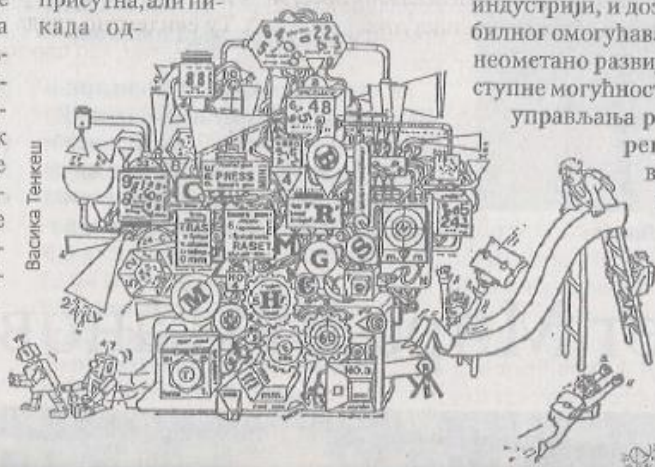
Највећи продор у јавност мимо

жанровске продукције био је када је светски шаховски шампион Гари Каспаров два пута, 1996. и 1997, изгубио од „Тамноплавог“, ИБМ суперрачунара, чиме је концепт вештачке интелигенције први пут привукао пажњу јавности и стекао широку популарност. Данас је несумњиво да ве-

штачка интелигенција може учинити много доброга, али под условом да се њоме пажљиво управља у адекватно организованом друштвеном контексту. Како вештачка интелигенција означава капацитет једне вештачке творевине за реализовање функција које су карактеристика људског размишљања, она може пре свега да допринесе економском расту као драгоцену средство за привредни напредак света, али и да суштински хуманизује и побољша свакодневни живот милиона људи. „Ајфон“ може да помогне слепом атлетичару да истрчи маратон као да га неко држи за руку трчећи поред њега, а најновији развој „ај-

педа“ може да учини оно што се још увек сматра немогућим, да комуникационо повеже аутистично дете са светом који га окружује. Развој аутоматског управљања возилима, уместо да елиминацијом возача угрози, може да допринесе безбедности и брзом одвијању саобраћаја, а програмирано адресирана и дозирана достава лекова дроновима да помогне тешко покретним, болесним и старијим особама да благовремено добију своју терапију.

У свим поменутих ситуацијама неопходна је пратећа друштвена организација и нормативна регулатива, можда дискретно присутна, али никада од-

Василка Тенкеш

сутна, с циљем да се организационом регулативом заузда технологија чија је (све)моћ налик божанској и самим тим да се те закуктале „змајеве кочије“ савременог технолошко информатичког развоја ипак ставе под контролу у корист човечанства. Потребно је зато да сектор индустрије, истраживачке институције из области друштвених и природних наука, цивилно друштво и владе раде заједно на развоју позитивних аспеката примене технологије вештачке интелигенције, и управљања пратећим ризицима и изазовима. Постоји напиме, танка линија између стриктног, инхибиторног регулисања које би могло отежати, успорити и знатно поскупети примену вештачке интелигенције у индустрији, и дозвољеног али сензибилног омогућавања да се индустрија неометано развија користећи све доступне могућности. То конципирање

управљања ризицима и пратећа регулатива употребе вештачке интелигенције неминовно мора да се ослања на друштвене науке. Неопходне су интервенције јавних политика, базираних на истраживачким налазима друштвених наука, како

би се осигурало да економске користи од вештачке интелигенције буду широко приступачне и применљиве, али истовремено да се смањује, а не повећава последични губитак радних места и ширење неједнакости.

Такође је потребно да се осигура да употреба вештачке интелигенције остане етична и безбедна. Укључивање етике и безбедносних тема у примену вештачке интелигенције и образовање за рад са машинама којима она управља, као и потреба да се креира политика која испуњава високе хуманитарне и радноправне стандарде за употребу аутоматизованих производних средстава, задатак су друштвених наука. Друштвене науке морају такође да дају одговор који степен административно-институционалне повезаности и подршке мора да се обезбеди да би се остварили ти циљеви, односно да би се „змајеве кочије“ обуздали и усмерили на корист човечанства. За остварење тог циља потребна су истраживања оријентисана ка позитивном, трајном утицају на друштво у коме живимо, која заједно имају моћ да донесу позитивне промене живота многих људи и њихових заједница. Та постигнућа су пун погодак, јер када су наши истраживачи у томе успешни, државе просперирају, економије профитирају, а друштва напредују.

*Научна савешница у Институту друштвених наука у Београду

Прилози објављени у рубрици „Погледи“ одражавају ставове аутора, не увек и уређивачку политику листа